

Η Βυζαντινή Τέχνη της Αγιογραφίας

Η βυζαντινή τέχνη είναι χριστιανική τέχνη στην υπηρεσία της Εκκλησίας υποταγμένη στους κανόνες που εκείνη είχε θεσπίσει για την απεικόνιση των Αγίων Προσώπων και την καλλιτεχνική έκφραση γενικότερα.

Είναι μια τέχνη που επικρατεί το στοιχείο της αφαίρεσης (δεν αποδίδεται πιστά η πραγματικότητα) , καθώς αυτό που μετρά είναι το πνευματικό στοιχείο.

Η Βυζαντινή Τέχνη είναι παραστατική επηρεασμένη από τα μοτίβα της κλασικής αρχαιότητας και τη συνεχή υιοθέτηση και αφομοίωση ανατολικών στοιχείων.

Είναι μια τέχνη στην οποία η μορφή υποβάλλει λεπτά και περίπλοκα νοήματα και όχι μια τέχνη των γραμμών και των χρωμάτων.

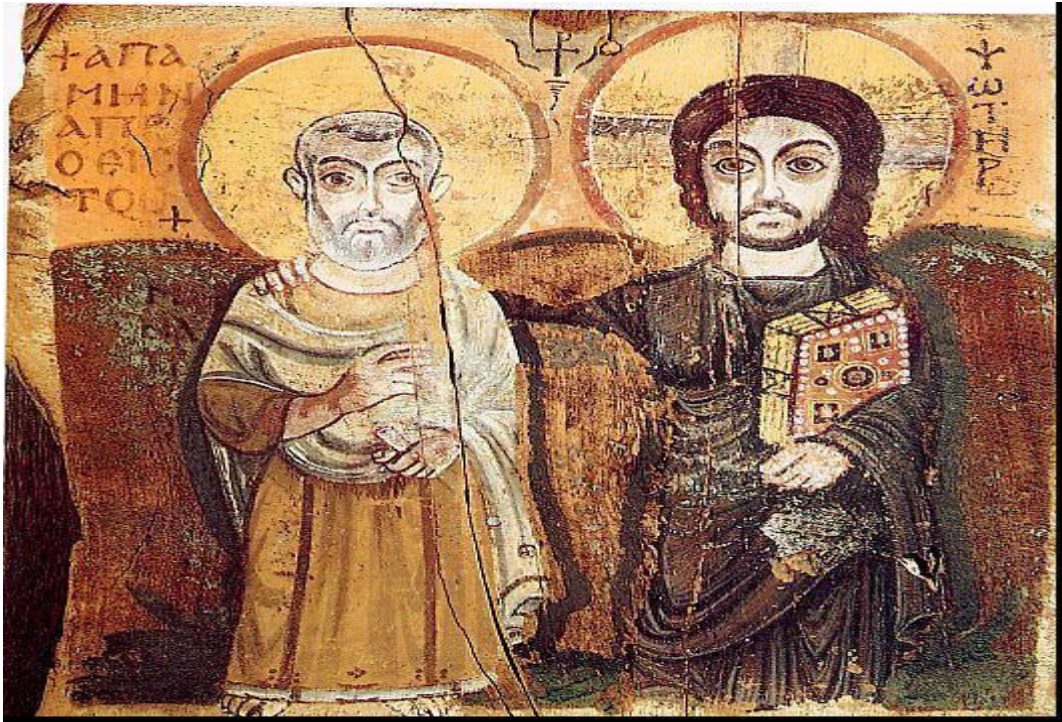
Η χρονολογική περίοδος και η γεωγραφική έκταση που καλύπτει η Βυζαντινή Τέχνη είναι τεράστιες και γι'αυτό παρατηρούνται σημαντικές παραλλαγές.

Πρέπει να γνωρίζουμε

- ❖ Σημαντική είναι εκείνη την εποχή η τέχνη της αγιογραφίας στη Ρώμη, στη Ραβένα και το Μιλάνο κυρίως την πρωτοχριστιανική περίοδο.
- ❖ Η Βυζαντινή αγιογραφία αναπτύσσεται την εποχή από το 550 έως το 1450 μ.Χ.
- ❖ Στην Αλεξάνδρεια, την Αντιόχεια ,την Ιερουσαλήμ και σε άλλα σημαντικά κέντρα της Ανατολής υπάρχει καλλιτεχνική δημιουργία , μέχρι τη σαρωτική προέλαση του Ισλάμ στα μέσα του 7^{ου} αιώνα.
- ❖ Η έκταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας διέφερε από εποχή σε εποχή. Την περίοδο του Ιουστινιανού, εκτεινόταν από την Ιταλία ως τα σύνορα με τη Μεσοποταμία. Το 10 αιώνα , περιλάμβανε τη Μικρά Ασία, την Ελλάδα και το μεγαλύτερο μέρος των Βαλκανίων. Στις τελευταίες μέρες της η Αυτοκρατορία είχε περιοριστεί στην Κωνσταντινούπολη και στην περιοχή του Μιστρά , στην Πελοπόννησο απ'όπου καταγόταν η οικογένεια των Παλαιολόγων.

Ψηφιδωτό από τη Ραβένα

Ο Άγιος Μηνάς και ο Χριστός φορητή εικόνα του 6^{ου} αιώνα που είναι επηρεασμένη από τις εικόνες στη Μονή Σινά.

Η τέχνη από το 550 έως το 1204

Η Κωνσταντινούπολη είναι η θρησκευτική πρωτεύουσα και έδρα της αυτοκρατορικής αυλής.

Ένας από τους πιο φωτισμένους προστάτες των τεχνών είναι ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός, στην εποχή του η αυτοκρατορία εκτεινόταν από την Ισπανία έως τη Συρία. Στις μέρες του χτίστηκαν στην Κωνσταντινούπολη οι εκκλησίες:

της Αγίας Σοφίας,
της Αγίας Ειρήνης,
των Αγίων Σέργιου και Βάκχου,
των Αγίων Αποστόλων.

Στη Ραβένα οι εκκλησίες :

του Αγίου Βιταλίου,
του Αγίου Απολλιναρίου in Κλασέ,

καθώς και μια σειρά από κτίσματα στην Ιερουσαλήμ , τη Βηθλεέμ, την Έφεσο και το όρος Σινά.

Στόχος της βυζαντινής αγιογραφίας είναι η άρση της πραγματικότητας και ο τονισμός της πνευματικότητας των προσώπων. Επιζητείται τα πρόσωπα που εικονίζονται να δίνουν στο πιστό την αίσθηση ότι έρχεται σε επαφή με το θείο. Τα εγκόσμια και τα γήινα δεν έχουν καμία σημασία. Στο χώρο θα επιβάλλονται μόνο τα πρόσωπα. Γι'αυτό και οι μορφές είναι αδύνατες ψηλόλιγνες και κοιτάζουν κατάματα τον πιστό. Αυτή ακριβώς είναι και η διαφορά της με τη μετέπειτα αναγεννησιακή αγιογραφία ,όπου τα πρόσωπα που εικονίζονται είναι απαλλαγμένα από κάθε είδους πνευματικότητα, είναι καλοζωισμένοι τέλεια δοσμένοι , ακόμη και όταν υποφέρουν.

Είναι σημαντική επίσης σημαντική στη Βυζαντινή τέχνη, η επίδραση από τις ανεικονικές αντιλήψεις της Ανατολής που σαφώς επηρέασαν την τέχνη και η

παρουσίαση κάποιων μοτίβων που παραπέμπουν στην αραβική ή περσική τέχνη.

Όμως η Τέχνη είναι επηρεασμένη και από την αρχαία Κλασική αρχαιότητα Π.χ. η Προσευχή του Ησαΐα 10ος αιώνας, όπου η νύχτα με το πέπλο της θυμίζει εικόνα από την αρχαιότητα.

Η εμφάνιση ζώων, πουλιών και καβαλάρηδων είναι συνηθισμένο θέμα της εποχής. Τα άλογα ή όσοι τα ιππεύουν έχουν στο λαιμό τους κορδέλες-

αντίστοιχες με εκείνες που έχουν οι ηγεμόνες της Περσίας. Επίσης ανατολικής προέλευσης είναι και οι ρόδακες και άλλα διακοσμητικά μοτίβα που πλασιώνουν τις βασικές μορφές της σύνθεσης ή καλύπτουν τα μεταξύ τους κενά.

Με την εικονομαχία η τέχνη περνάει σε μια ..... διάσταση. Γι'αυτό και οι ανεικονικές παραστάσεις αντικαταστάθηκαν στη συνέχεια από ανθρώπινες μορφές.

Ψηφιδωτό στον τρούλο της μοναστηριακής εκκλησίας του Δαφνίου 11^{ος} αιώνας. Η μορφή του χριστού επιβάλλεται με τα χαρακτηριστικά του αυστηρή κριτή και όχι του πάσχοντος ανθρώπου.

Ψηφιδωτό από τη μονή του Όσιου Λουκά

12^{ος} αιώνας

Εμφανίζεται μια νέα τάση στην τέχνη. Η προσέγγιση είναι πιο ανθρώπινη και υπάρχουν στοιχεία τρυφερότητας και οικειότητας. Επίσης για πρώτη φορά το πρόσωπο του Χριστού ως βρέφους ακουμπά το πρόσωπο της Παναγίας. Αυτή η στοργική εικόνα ήταν αδιανόητη σε παλαιότερες εποχές ,αφού δεν είχε σημασία η σχέση μητέρας – παιδιού. Τα πρόσωπα αποδίδονταν αποστασιοποιημένα ως σύμβολα πίστεως.

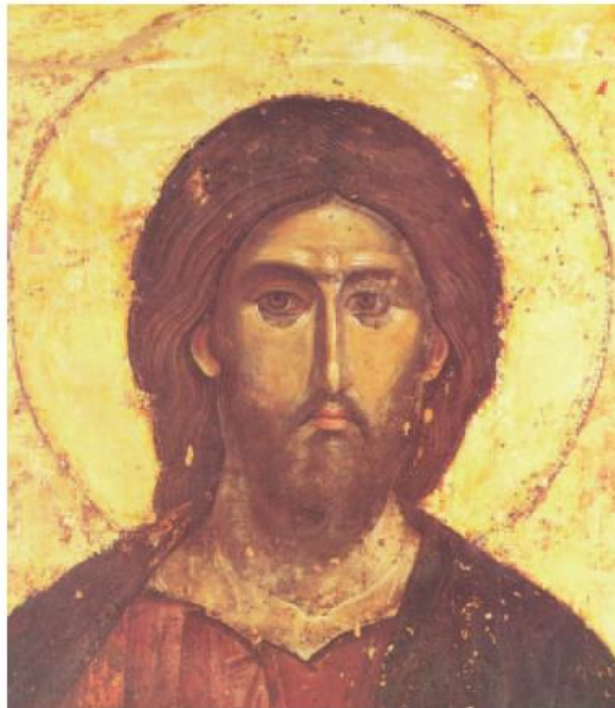
Επίσης οι καλλιτέχνες τώρα ενδιαφέρονται περισσότερο για τα συναισθήματα των προσώπων, την τραγικότητα των στιγμών.

Η Παναγία του Βλαντιμίρ ,1125 φορητή εικόνα που άσκησε επίδραση στη ρωσική τέχνη

Η Παλαιολόγεια Αναγέννηση

Οι μορφές αποκτούν μεγαλύτερη ατομικότητα, οι σκηνές γίνονται ζωηρότερες και ενισχύεται η σημασία στη λεπτομέρεια.

Ο Χριστός μονή Χιλανδαρίου, Άγιο όρος

Η τελετή του Νυπτήρος περίπου 1300

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους 1453 δημιουργήθηκαν τα εξής δεδομένα στην αγιογραφία:

Κρητική Σχολή Αγιογραφίας

Οι Κωνσταντινοπολίτες ζωγράφοι μεταναστεύουν στη βενετοκρατούμενη Κρήτη μεταλαμπαδεύοντας την ιερή τέχνη της αγιογραφίας.

Κύρια γνωρίσματά της είναι η τελειότητα των μορφών, οι οποίες αποδίδονται πιο γήινες και η εμμονή στην λεπτομέρεια δοσμένη με πλούσιο χρώμα. Από αυτό το καλλιτεχνικό περιβάλλον προέρχεται και ο μεγάλος Ηρακλειώτης ζωγράφος Δομήνικος Θεοτοκόπουλος, γνωστός σε παγκόσμιο επίπεδο ως El Greco. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 1600 το Ηράκλειο είχε 20.000 κατοίκους και 200 ζωγράφους, ένα νούμερο ιδιαίτερα υψηλό που δείχνει την καλλιτεχνική άνθιση στην Κρήτη. Η άνθιση αυτή δυστυχώς διακόπηκε βίαια με την κατάληψη του Ηρακλείου από τους Τούρκους το 1669.

Εικόνα από το Μιχαήλ Δαμασκηνό

Μακεδονική Σχολή Αγιογραφίας

Η Μακεδονική Σχολή γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη, άνθισε κυρίως στην Μακεδονία με κέντρο την Θεσσαλονίκη και πέρασε και στη Σερβία. Η Σχολή αυτή χαρακτηρίζεται για τον ρεαλισμό και την ελευθερία της. Έχει ένταση, κίνηση και πλούσια χρωματολογία. Το πρόσωπο και τα ενδύματα είναι πλατειά φωτισμένα, γι' αυτό και την ονομάζουν «πλατειά τεχνοτροπία». Υποστηρίχθηκε η άποψη - χωρίς να είναι απόλυτο - ότι η τέχνη αυτή υπήρξε ιδιαίτερα συμπαθής στους λογίους, στις μορφωμένες τάξεις, τους αυλικούς. Κύριοι εκφραστές της υπήρξαν ο Μανουήλ Πανσέληνος (ο οποίος αγιογράφησε το παρεκκλήσι του Αγίου Ευθυμίου Θεσσαλονίκης και το ναό του Πρωτάτου), ο Μιχαήλ Αστραπάς και ο αδελφός του Ευτύχιος, που αγιογράφησαν στη Σερβία, ο Γεώργιος Καλλιέργης κ.α. Στην ίδια εποχή ανήκει και το απaráμιλλο σε τέχνη και ομορφιά μνημείο της Μονής της Χώρας στην Κωνσταντινούπολη.

Απόσπασμα από τον Ευαγγελισμό, μουσείο Καστοριάς.

Μονή Κρεμικόβσκι, στη Βουλγαρία(τοιχογραφία με θέμα τη Γέννηση)

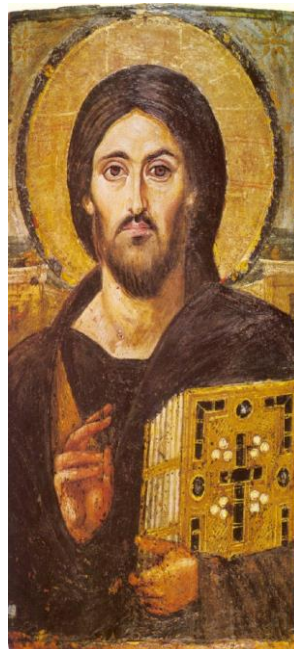
Παρατηρήστε τώρα τις εικόνες, μπορείτε να αναγνωρίσετε την τεχνική τους;

Δυτική, Βυζαντινή, Ρωσική

Η εικόνα είναι .....

Αυτό φαίνεται.....

Η εικόνα είναι.....

Αυτό φαίνεται.....

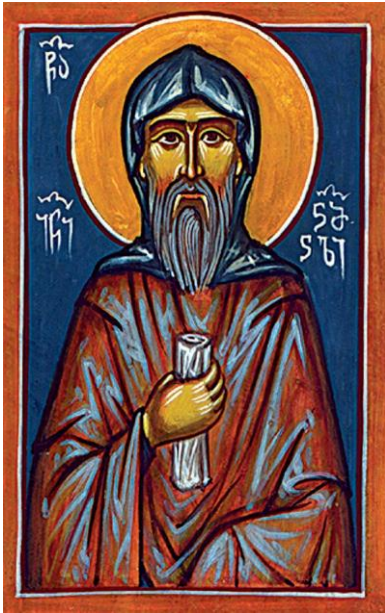

Η εικόνα είναι.....

Αυτό φαίνεται.....

Οποσδήποτε σημαντική είναι και η αιογραφία από τις χώρες των Βαλκανίων (Σερβία και Βουλγαρία) που έχουν επηρεαστεί από το Βυζάντιο αλλά και της Γεωργίας και της Αρμενίας που σαφή «αντιδάνεια» βρίσκουμε και στην ελληνική πλέον τέχνη.

Άγιος Ιωάννης ο Φιλόσοφος ,γεωργιανός άγιος που η μνήμη του τιμάται στις 10 Φεβρουαρίου

Γεωργιανή αρχιτεκτονική

Η αρμενική εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στη λίμνη Βαν. Η εκκλησία αυτή έγινε μοναστήρι το 1113 και ήταν για τους Αρμένιους ότι και για τους Έλληνες του Πόντου η Παναγία Σουμελά.